



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

## Universitätsbibliothek Paderborn

### **Ioannis S. R. E. Cardinalis Bona Opera Omnia**

Tribus Tomis comprehensa

De Divina Psalmodia, Ejusque Causis, Mysteriis, Et Disciplinis, deque variis Ritibus omnium Ecclesiarum in psallendis Divinis Officiis, Tractatus, Historicvs, Symbolicvs, Asceticvs. Sive Psallentis Ecclesiae Harmonia - Opus novum, & curiosum, ac multiplici eruditione illustratum ... Operum ...

**Bona, Giovanni**

**Parisiis, 1678**

Cap. X. De Vesperis.

**urn:nbn:de:hbz:466:1-9929**

CAPUT X.  
DE VESPERIS.

## § I.

*Mysticus solis occasus. Quid sit solem oriri, & occidere. Dicta quaedam breviter de cognitione sui. Humanarum rerum magnum esse vicissitudinem.*

**J**AM diurni finis officii, jam jucundissimæ lucis instat occasus. (a) Qui producit Luciferum in tempore suo, jam vesperum super filios terræ consurgere facit. Nimirum, ut Sapiens observat, Oritur sol, & occidit, & ad locum suum revertitur, ibique renascens gyrat per meridiem, & flectitur ad Aquilonem. Lustrans universa in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos revertitur. Ortus autem sui, & occasus alterna varietate magni nos admonet Sacramenti in Christo, & in Ecclesia, in Redemptore, & in redemptis. Et ipse quidem verus justitiæ Sol è purissimo Virginis utero feliciter ortus occubuit in Passione, ac in admirabilis Ascensionis die reversus est in locum suum. (c) Exivi, inquit, à Patre, & veni in mundum, iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem. Hic est sol de quo psallimus cum (d) Propheta, sol cognovit occasum suum, Christus scilicet cognovit passionem suam. Sed numquid ita occidit sol, ut non oriatur? Numquid qui dormit non adjiciet ut resurgat? Ipse dixit, Dormivi conturbatus: Sed de ipso etiam dictum est, Exaltare super cælos Deus: & inde venturus est judicare vivos, & mortuos. Ergò sicut sol iste visibilis decedente die

<sup>a</sup> Job. 38. 32. <sup>b</sup> Eccles. 1. 5. <sup>c</sup> Joan. 16. 28. <sup>d</sup> Psalm. 103. Psalm. 56.



per incognitas semitas ad locum regressus unde exierat, rursus expleto noctis curriculo de thalamo suo festinus erumpit: ita mysticus Sol, qui de sinu Patris in uterum matris descendit, ut lumine suo illustraret universa, è cœlis iterato nascetur exortu, quando iterum apparebit expectantibus se in salutem. Ideò facies ejus lucere dicitur, sicut sol lucet in virtute sua, (e) quia, ut S. Victorinus Episcopus scribit, licet solis gloria minor sit quam gloria Domini, propter ortum tamen, & occasum, & rursus ortum scriptura dicit faciem ejus similem gloriæ solis. Sed & nobis singulis oritur sol, & occidit, & ad locum suum revertitur. Oritur cum suam nobis infundendo gratiam dixerit de tenebris lucem splendescere: occidit, cum illud contingit, quod in (f) Psalmo scriptum est, *Avertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.* Oritur timentibus Deum, & satagentibus per bona opera certam facere vocationem suam: occidit negligentibus, & fallaci præsumptione securis. Oritur, inquit (g) Salonius, timentibus se: occidit etiam meridie hæreticis, & malis Catholicis, quia propter peccata sua lumen gratiæ ipsius amittunt. Oritur quibusdam, aliis occidit, ait Marcus (h) Eremita, pro varia eorum dispositione, qui circa divinam cognitionem versantur: ille verò beatus est, qui possidet ipsum in seipso justitiæ Solem, qui non est circumscriptus vespera, & ignoratione. Item alio modo. Oritur nobis Sol, quando veritatis intelligentia cordi nostro inspiratur: occidit cum intelligentiæ radius obscuratur *Occidit ei sol,* ait (i) Propheta, *cum adhuc dies esset.* Sed post occasum ad locum suum revertitur, ut iterum renascatur, quia per subtractionem gratiæ ad sui considerationem mentis oculus reverberatur. Solis enim hujus locus proprius ipse est animus. Per hoc verò quod divina gratia se ad tempus subtrahit, cogitur homo agno-

e Apoc. 1. ac ibidem Victorin. in Apoc. cap. 1. f. psalm. 29. g Salonius in cap. 1. Eccles. h Marc. Eremit. de Temperantia. c. 15. i Jerem. 15. 9.



scere quam nihil sit, & quam per se nihil possit, per quam propriæ infirmitatis cognitionem amissa intelligentia reparatur, & quasi sol renascens ad altissimam rerum cœlestium contemplationem paulatim ascendit.

II. Ecce quantum valet humilis cognitio sui, scriptum est enim, (k) *Omnis qui se humiliat, exaltabitur*: & (l) *Bonum mihi quia humiliasti me, ut discam mandata tua*. Post occasum sequitur ortus, & humiliatio signum est gratiæ appropinquantis, quia sicut ante ruinam exaltatur cor, ita ante exaltationem humiliatur. Rectè Satyricus: (m)

— *E cœlo descendit γῶθι σαυτὸν*  
Figendum, & memori tractandum pectore.

Scientiam cœlestium, & terrestrium rerum, ait Hugo (n) Victorinus, laudare, atque amare solent homines; sed multo meliores sunt qui huic scientiæ præponunt cognoscere semetipsos. Laudabilior siquidem est animus, cui nota est miseria sua, quam qui ea non respecta vias siderum, & naturas rerum scrutatur. Demonax(o) interrogatus quando cœpisset philosophari, tunc, dixit, cum agnoscere meipsum incœpi. Pythico templo inscriptam olim hanc sententiam, *Nosce teipsum*, tum multi alii, tum ipse Plato (p) testatur, qui ait hanc inscriptionem esse tanquam Dei salutationem ad homines præcipientis, ut temperatè vivant: nosce enim teipsum, & esto temperans idem sunt. Est ergo, ut docet Christianus (q) Pædagogus, disciplinarum omnium pulcherrima, ac maxima seipsum nosse: quia si quis seipsum norit, Deum cognoscit; quod si Deum cognoscet, ei assimilabitur. Idem asserit Magnus (r) Antonius Abbas, qui ad suos Arsenoïtas scribit eum, qui seipsum cognoscit, tum universos, tum Deum ipsum cognoscere.

x Luc. 14. 11. l psalm. 118. m Juvenal. Sat. 11. v. 27. n hugo libro 2. de Anima cap. ult. o Stobæus ser. 191 p plato in Charmide. q Clem. Alex. init. libro 3. pædagog. r Anton. ep. 2. & 6.



Porro naturæ nostræ ignorance, ait (s) Hierocles, nullū non malorum genus in nos irrumpit. Cognitio verò sui, inquit (t) Isaac, scientiæ omnium est plenitudo. Heu quam turpe, & probrosum est, exclamat quidam pietate insignis (u) Scriptor, multa alia scire hominem, & nescire seipsum! Nam si quis seipsum ignorat, audiet Dominum objurgantem, & (x) dicentem: *Si ignoras te, egredere, & abi post vestigia gregum tuorum.* Videtis quæ nos maneat pœna nostræ ignorance, observat Princeps (y) Mirandulanus, ille Phœnix ingeniorum: Abeundum est à patre, quam abitionem sequitur exhæredatio, qua quid infelicius? Egredendum est utique ex nobis, neque enim apud se est animus, qui seipsum non videt: qui autem à se exit, à se divellitur, quo quid acerbius? Eundem post vestigia gregum nostrorum, id est post brutorum vestigia, quæ sunt in nobis, quo quid miserius, quid despiciatius, & contemptibilius? fieri scilicet pedissequos bestiarum, quarum nos duces natura statuerat. Humanæ quippè naturæ hæc conditio est, teste (z) Boëthio, ut tunc tantum cæteris rebus, cum se cognoscit excellat: eadem tamen infra bestias redigatur, si se nosse desierit. Quod si nos ipsos cognoverimus, quasi meridianus (a) fulgor consurget nobis ad vesperam intelligentiæ sol: & juxta Prophetam (b) Zachariam, *In tempore vesperi erit lux.* Omnium enim bonorum in nobis custodiendorum tutissima ratio est seipsum non ignorare.

III. Habet dies brevissima vitæ nostræ lucem & tenebras, bonum & malum: habet ortum solis, habet ejusdem occasum. Si fortè tuæ noctis tenebras exoriens solis jubar fugarit, cautus esto: noli ad hanc lucem incauta securitate exultare: nam quicumque sit hic fulgor, celeri disparebit occasu. Nondum venit illa dies,

s Hierocl. cap. 14. carmin. Pythag. & Isaac de contemptu mundi. c. 5. u Jo. Tauler. et. de S. Laurentio. x Cant. 1. 7. y Jo. Picus Mirandulan. in Hep. a. o. proem. libro 4. z Boëth. de cons. Phil. libro 2. profa 5. a Job. 11. 17. o Zach. 1. 7.



quæ nescit occasum ; illa dies , quæ manè habet , sed nullo terminatur vespere : illa dies , de qua ( c ) scriptum est , *Non occidet ultra sol tuus , quia erit tibi Dominus in lucem sempiternam*. Sed etsi occulta divinæ sapientiæ dispositione tuæ lucis nitorem subitaneus solis occasus offuscarit , ne gravi præoccupatus tristitia animum despondeas , nec quasi desperans illud ( d ) Prophetæ gemebundus usurpes , *Væ mihi , quia declinavit dies , quia longiores facta sunt umbræ vesperi* : citò enim veniet salus tua , eruntque novissima tua meliora prioribus. Ne magnitudo lucis , & consolationis extollat te , venit Sponsus , & recedit : sed cave tibi ô Anima , non longè ille abest , & si non vides eum , ipse tamen videt te plenus oculis ante , & retro. Hæ sunt videlicet rerum vicissitudines. Hic est jucundus , & utilis divinæ ( e ) sapientiæ ludus. *Venit manè , venit nox*. Nubilum vesperum serenum sequitur mane , clarum mane tenebrosus excipit vesper. ( f ) *Mane dices , quis mihi det vesperum ? & vespere , quis mihi det mane ?* Denique ( g ) *ad vesperum demorabitur fletus , & ad matutinum letitia*. Juvat hic autem duos eloquentia præstantissimos viros ( h ) Septimium Tertullianum , & Zenonem Episcopum hac de re loquentes audire. Hic sermone de Resurrectione ; Sol , ait , quotidie nascitur , eademque die qua nascitur , moritur : nec tamen instantis finis sorte terretur , suos ut repigret cursus , ut horas , ac momenta producat , ut saltem paulò diutius diei sui demoretur in vita ; sed fidelis semper , semper intrepidus ad sepulchrum noctis cognatæ contendit , sciens in ipso se habere quod vivit : denique adimitur ei ortus , si ei aufertur occasus. Ille libro de Pallio sic differit : *Dies , & nox invicem vertunt , sol stationibus annuis , Luna modulationibus mensuris variat , siderum distincta confusio interdum deijcit quid , interdum resus-*

c Isa. 60. 20. d Jerem. 6. 4. e Isai. 21. 12. f Deuter. 28. 67. g Psalm. 29. h Zeno. serm. de Resur. Tertull. de Pall. cap. 2.



citat, cœli ambitus nunc sub dio splendidus, nunc nubilo sordidus, aut imbres ruunt, & si qua missilia cum imbribus, deinde substillum, & denuò sudum. Consentaneum est igitur, ut (i) quidam profanus admonet, neque nos ad subitas calamitates animo ita currere, ut omnem spem projiciamus: neque lætis in præsentia rebus usque adedè efferi, ut providentiam etiam perdamus; sed spem futuri in medio utriusque fortunæ collocatam habere, & tutò in utramque partem consilium capere. Lux & tenebræ; frigus & æstus; dulcia & aspera mutuis vicibus veniunt & redeunt; nascuntur & occidunt: sic disponente Domino, ut continua bonorum, malorum que successione vitæ nostræ alterna spatia constarent.

METRUM XX.

**N**on semper spatiosos irrigat  
Turbidus imber agros.

Non semper rigidis aquilonibus  
Pigra laborat humus.

Non semper sylvis decus, & comas  
Horrida tollit hyems.

Phœbeum quandoque serenius  
Surgit ab axe jubar.

Quandoque alterna vice temporum  
Solvitur acris hyems.

Flores quandoque aura Favonii  
Imperiosa vocat.

Sic tempus certo ordine digerit  
Quicquid in orbe viget.

Ille infans hodie qui nascitur  
Cras tumulatur humo.

Qui nunc semina grata nepotibus  
Spargit, & arva colit,

à Dio Cassius libro 47.



*Consita cras evellit, & arida  
 Concremat igne sata.  
 Est tempus, quo belli fulmine  
 Victima quisque cadit.  
 Est tempus quo sospitat omnia  
 Pacis alumna quies.  
 Destruit iste superba palatia,  
 Diruta at ille struit.  
 Nunc manant lacrymarum flumina,  
 Nunc dolor omnis abest.  
 Omnia sic spatii pertranscunt  
 Conglomerata suis.  
 Perpetuum nihil est, stabilem gradum  
 Nemo sub axe tenet.  
 Numina firmant lege adamantina  
 Quas posuere vices.*

## §. II.

*De eo quod scriptum est, Ad vesperum demorabitur fletus.  
 Dicitur obiter de utilitate lacrymarum. Vesper  
 contemplationem significat.*

1. <sup>a</sup> **S**apientissimus mortalium fuit, qui distinxit  
 tempus flendi & tēpus ridendi. Quod si quæras  
 quale tēpus fletui, quale gaudio tribui debeat, jam audi-  
 sti (b) David respondentem, *ad vesperum demorabitur fle-  
 tus, & ad matutinum letitia.* Sed cur jubet Propheta ves-  
 pere flendum esse? cur non & manè, & meridiè? aut quare  
 cum lacrymis claudendus est dies, cum omni tempore  
 hilarem datorem diligat Deus? Digna profectò solerti  
 disquisitione res ista videtur, estque ejus explicatio ab  
 antiquis Patribus petenda, quibus datum est nosse my-  
 steria regni Dei. Primus offert sese ultrò (c) Basilus:  
*Vespera, inquit, præsens vita est, qua peccata plangi  
 debent: scriptum est enim, (d) Beati qui lugent, quo-*

<sup>a</sup> Eccles. 3. 4. <sup>b</sup> Psalm. 129. <sup>c</sup> Basil. in ps. 29. <sup>d</sup> Matth. 5. 5.



*niam ipsi consolabuntur.* Quicumque igitur dies seculi hujus in consummatione jam existentis, & ad occasum tendentis in plorandis peccatis exegerint, hi demū verò illo matutino adveniente gaudebūt. *Nam qui seminant in lacrymis, in gaudio metent.* Concinit (e) Hieronymus: *Vespera tota ista vita præsens intelligitur, qua per peccatum Adæ omnes usque in finem seculi gemunt: ad matutinum autem erit lætitia in generali resurrectione.* Addo (f) Augustinum quo hujus rei explicatio insignior fiat. *Quid est, inquit, vespere demorabitur fletus? Vespera fit, quando sol occidit. Occidit sol ab homine, id est, lux illa justitiæ, præsentia Dei. Idèd quando expulsus est Adam, quid dictum est in Genesi? Cum deambularet Deus in Paradiso. Ad vesperum deambulabat Deus. Jam ille peccator texerat se intra lignum, nolebat videre faciem Dei, ad quam gaudere consueverat. Occiderat illi Sol justitiæ, non gaudebat ad præsentiam Dei. Diu eris in fletu ô genus humanum, nasceris enim de Adam, & sic est factum. In matutino sperandum est, lætandum est; sed perferendum est modo, & gemendum.* (g) Antonius Patavinus Seraphicæ Religionis decus eximium triplicem vesperam esse docet, & triplex matutinum, in quorum quolibet est fletus, & lætitia. Prima vespera fuit Adæ culpa, in qua fuit fletus, cum de paradiso ejectus audire meruit, (h) *In sudore vultus tui vesceris pane tuo:* Primum matutinum fuit Nativitas Jesu Christi (i) *Evangelizo vobis gaudium magnum,* Secunda vespera fuit mors Christi, in qua fuit fletus; (j) *Filiæ Hierusalem nolite flere super me.* Secundum matutinum fuit ipsius resurrectio, in qua fuit lætitia, (k) *Gavisi sunt discipuli viso Domino.* Tertia vespera est in morte cujuslibet hominis, in qua est fletus, (l) *Mortua est Sara, venitque Abraham, ut plangeret.*

e Hieron. in ps. 29. f August. in eund. psalm. g Anton. Patav. ser. Dominic. 17. post Pentec. h Gen. 3. 19. i Luc. 2. 19. j Ibid. 23. 28. k Joann. 20. 19. l Gen. 23. 2.



& *fleret eam* : Tertium matutinum erit Sanctis in generali resurrectione, in qua erit *letitia sempiterna supercapita eorum*, ut dicit (m) Isaias. (n) Isychius Hierosolymitanus, qui Leviticum eruditissimis commentariis illustravit, per vesperam pœnitentiam intelligit, ad quam fletus demoratur, quia nisi peccator lacrymarum flumine scelera abluat, semper immundus erit coram Domino: atque ideo præcepit lex, ut qui aliquid ex iis, quæ lege prohibita sunt, fecerit vel attrectarit, immundus sit usque ad vesperam, donec scilicet peccati sordes abluerit lacrymis, & pœnitentia.

II. Tanta est potentia lacrymarum, ut immunda quæque purgare valeant, infirma reficere, perditæ restaurare. Luctus siquidem pius, ac religiosus, ut sanctus (o) Abbas Igniacensis docet, in doctrina spiritus, & ordine primus, & utilitate invenitur præcipuus: quippè cum sit summa sapientia sanctorum, custodia iustorum, sobrietas modestorum, prima incipientium virtus, proficientium stimulus, perfectorum cumulus, pereuntium salus, periclitantium portus, promissionem denique habens consolationum, quæ nunc sunt, & gaudiorum, quæ futura sunt. (p) Joannes Climacus majorem baptismate fontem lacrymarum audaci hyperbole dixit: & Absque metu, inquit, ruinæ est, qui ex mortis, scelerumque memoria genas suas viventium aquarum perpetuis imbribus rigat. Optimè (q) Petrus Cellensis, Demergit lacryma populum criminum, rupiumque nostri pectoris solvit duritiam, iudicis emollit iram, jam intentatæ iræ humili ausu flectit minas, vibratas revaginat acies, erecta jam resupinat supplicia, exundantes irrorat flammæ, profundit de silice aquas, remollit aspera, rigida recurvat, humectat arida, sterilia fœcundat, sordida lavat, decorat fœda, suscitatur emortua, referat clausa,

m Isai. 35. 10. n Isychius in Levitic. cap. 11. & alibi passim. o Gueric. Abbat. ser. 2. Pentec. p Climac. gr. 7. q Petr. Cellen. libro de panibus cap. 12.

prohibita



prohibita accelerat, intemperata temperat portas re-  
 fringit inferni, carbones extinguit ferreæ fornacis. Quid  
 plura? Vincit invincibilem, ligat omnipotentem, naufrat-  
 gium est vitiorum, portusque naufragatorum, Filium  
 Dei ad nos inclinat, & ad veram Trinitatem interve-  
 niente spiritu nos elevat. O humilis lacryma, exclamat  
 sapiens (r) Idiota, tuum est regnum, tua est potentia;  
 ante aspectum iudicis intras, quicquid petis obtines,  
 accusantibus inimicis silentium imponis. O virtutem,  
 ô efficaciam lacrymarum! rigant cœlum, terram di-  
 luunt, extinguunt gehennam. Idem *cor sapientum*, ait  
 (s) Ecclesiastes, *ubi tristitia est, cor stultorum ubi latitia.*  
 Exite igitur, exite lacrymæ jampridem exire cupien-  
 tes. Aperiantur catarahtæ miseri capitis, & erumpant  
 fontes aquarum. Deficiat in dolore vita mea, & anni  
 mei in gemitibus, si fortè sufficiant inundantes aquæ sor-  
 des diluere culparum, quibus iram merui. Peccavi su-  
 per numerum arenæ maris, iniquitatem feci in omnem  
 justitiam Dei, à planta pedis usque ad verticem capitis  
 non est sanitas in me. Cum nondum aliquid egissem bo-  
 ni, vel mali, præoccupaverunt me laquei mortis, &  
 torrentes iniquitatis conturbaverunt me. A sæculo  
 confregi jugum, dirupi vincula, & dixi: Non serviam.  
 Commendavit autem charitatem suam in me Deus,  
 quia cum totus in peccatis essem, Filium suum pro me  
 tradidit morti, & ipse innocens in lacum missus est, ut  
 solveret collum meum à iugo captivitatis. O ubi estis fon-  
 tes lacrymarum, ut plangam die ac nocte calamitatem  
 meam! Lugete me montes, & colles: lugete me flumi-  
 na, & maria: lugete me bestia sylvarum, reptilia ter-  
 ræ, & volucres cœli: quoniam vos quidem servitis Deo,  
 legesque vobis ab illo impositas jugiter custoditis: Ego  
 verò pactum meum prævaricatus sum, & amantissimo  
 patri me filium prorsus degenerem exhibui. Ubi nunc  
 es vanitas mea, superbia mea? quò perrexistis delecta-  
 tiones carnis meæ, quid profuistis mihi! Heu pro vobis

Idiota de mensib. spirit. contempl. 2. s Eccl. 7. 5

S



innocentiam perdidit, Deum amisit, & æterna gaudia æternis suppliciis commutavit. Propterea contremiscea gravissima illa voce *Tollatur impius, ne videat gloriam Dei.* Illam formidabilem sententiã metuo; *Ite maledicti in ignem æternum.* Contremuerunt omnia ossa mea ab ira judicis omnipotentis, à fragore ruentis mundi, à conflagratione elementorum à voce Archangeli, & à verbo aspero. Tabescere me fecit pavor meus à dentibus bestię infernalis, à rugientibus præparatis ad escam, ab ardoribus sempiternis. Horreo conscientię vermem, fœtorem sulphuris, vaporem fumi, stridorem dentium, aspectus demonum, & spiritũ procellarum. Horreo tenebras exteriores, horreo interminabilem tormentorum æternitatem. Heu me mater mea ut quid me genuisti filium doloris, filium amaritudinis, & lacrymarum? cur exceptus genibus, cur lactatus uberibus, natus in combustionem, & cibus ignis? Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, ut præveniam fletibus fletum, & dolorem dolore? Contremuerunt columnæ cœli, viri sanctissimi, si fortè legentes inciderunt in illud, (t) *Nescit homo utrum amore, an odio dignus sit, sed omnia in furum servantur incerta:* Et ego miser, ac deperditus homo in beatæ vitæ, æternumque deplorandæ mortis colliminio constitutus, nullo sanctimoniæ numinime septus, nullo innocentie suffragio adjutus, nullo veræ pœnitentiæ præsidio vallatus, quasi jam securus nugabor, & ludens cum æternitate inter tot lacrymarum incitamenta ridebo in æternum periturus?

## METRUM XXI.

**I** Te igitur lacryme, rapidis concreseite rivis,  
 Ite, rigate genas: ite, replete sinum.  
 Exul enim patrius tam longè distitus oris  
 Num potero letos reddere voce sonos?  
 Non bene confusum mentitur gaudia pectus,  
 Nec bene mœrenti fingitur ore jocus.  
 Heu felix regio morsu deperdita pomi,  
 Quæstibus heu! quoties es revocanda meis.

† Eccl. 9. 1.



Atque utinam tristes gemitus, vigilesque querela,  
Flebilis aut posset te revocare sonus.

Mille genas, & mille oculos, & pectora mille  
Optarem, & querulas fundere semper aquas.

O cœlum! ô supera felicia gaudia vite,  
Fulget ubi aeterno lumine clara dies!

O Deus! ô superi! (cessa, dolor anxie, cessa,  
Ne impedias lacrymis, carminibusque viam.)

Nam quid delicias patriæ, quid perdita cœli  
Gaudia, quid superos commemorare juvat?

Heu magis afficiunt mœstum presentia pectus,  
Ipseque sum lacrymis causa sat apta meis.

Exulat orbe pudor, terras Astraâ reliquit,  
Sub pedibus pietas, fasque, fidesque jacent.

Vis colitur, jurisque locum sibi vendicat ensis,  
Per vitiumque ruit gens scelerata nefas.

Contemprix cœli, vilisque avidissima terra,  
Improba turba soli sordida frustra colit.

Omnescelus regnat, gula, luxus, furta, rapina,  
Fanda nefanda malo mixta furore licent.

Ipse ego post puras sancti baptismatis undas,  
Post ea quæ religant me tria vota Deo.

Heu quoties merui violati Numinis iram,  
Committens variis crimina fœda modis?

Ergò ferite genas, sevite in pectora palma,  
Ergò truces virgis scindite terga manus:

Imminet ecce dies post tot peccata verendus,  
Stamina quo vitæ mors furibunda secet,

Tendimus huc omnes, nulli mors dira pepercit,  
In se quisque sui funeris arma gerit.

Nulla palingenesis potis est implere ruinam,  
Ipsa levi cursu, dum loquor, hora fugit.

Quæ pridem cecinit, mox frigida lingua tacebit,  
Qui plaudebat ovans, nunc tumulatur humo.

Impie frange toros, madeant tibi tempora nardo,  
Plaude choris, induc fercula, sparge merum.



Delicias luctus sequitur, malè sana voluptas  
 Multa sub Hyblæo melle venena premit.  
 Sustinet hanc scenam tellus: hæc fabula mundum  
 Ludit, & in tragico vita dolore gemit.  
 Atque utinam cuncti cessarent morte dolores,  
 Sed gravior post hanc luctus, & horror erit.  
 Iudicium superest, & ineluctabile tempus,  
 Arida quo tellus igne soluta ruat.  
 Cynthia pallescet, vaga sidera luce carebunt,  
 Cœlabitque nitens Phœbus in axe jubar.  
 Atque iterum tellus effundet in aëra viva  
 Corpora, quæ vasto claudit avara sinu.  
 Tum veniet Iudex procerum comitante caterva,  
 Et dicet reprobis, *Ite. Venite, probis.*  
 Heu quantus feriet tunc noxia pectora terror!  
 Impia quo poterit turba latere specu?  
 Ah miser! ah quantis tormentis tunc cruciabor,  
 Si mihi sit merito pœna luenda rogo!  
 O mors! ô Iudex, & inexorabile Numen!  
 O mors extremum non habitura diem,  
 Parce anima mens cæca tua, sortique futura  
 Prospice, ne incautum nox tenebrosa premat.  
 Felices nimium lacryma, quæis Numinis ira  
 Cedit, inexhaustis currite semper aquis.  
 Currite, & in duplices vertantur lumina fontes,  
 Perque oculos undæ, qua data porta, ruant.  
 Nam licet Oceanus me fluctibus amplius inundet,  
 Nulla meis lacrymis unda sat esse potest.  
 Flebilibus cœpi nascens vagire querelis,  
 In lacrymis vixi, par quoque finis erit.  
 Quod si mersa semel fuerint mea crimina planctu,  
 Tunc aberit causa deficiente dolor.

III. Non omittendum hoc loco quod (u) Bernardus altius se surrigens docet. Nam per vesperam otium contemplationis intelligit, juxta illud; (x) *Exibit*

u Bern. serm. 57. in Cant. x Psal. 103.



homo ad opus suum, & ad operationem suam usque ad vesperam. Surgit nimirum, & properat fidelis homo ad animarum lucra, ad vitæ activæ officia dum dies est: Vespere autem ad quietem contemplationis tantò ardentius regreditur, quantò fructuosius eandem se meminuit intermisisse. Cæterum inter actionis negotium, & otium contemplationis fluctuat interdum, & exæstuat timens, ne plus justo alteri horum inhæreat. Et fortasse tale aliquid (y) S. Job patiebatur cum diceret, *Si dormiero dicam, Quando consurgam? & rursus expectabo vesperam, & replebor doloribus usque ad tenebras*: hoc est, & quietus neglecti operis, & occupatus perturbatæ nihilominus quietis me arguo. Vides virum sanctum, ait Bernardus, inter fructum operis, & somnum contemplationis graviter æstuarè: & in bonis licet semper versantem, semper tamen quasi de malis pœnitentiam agere, & Dei cum gemitu momentis singulis inquirere voluntatem. Unicum quippè in hujusmodi remedium, seu refugium Oratio est, & frequens gemitus ad Deum; ut quid, quando, & quatenus nos facere velit, assidue nobis demonstrare dignetur. Hoc itaque habet sanctæ contemplationis vesper, ut ad eum quoque fletus demoretur. *In tempore vespere*, ait (z) Isaias, & ecce turbatio. Peracto enim jam die turbari item solet quisquis studet placere Deo, cum in vespertina conscientiæ discussione pro negligentis & peccatis admissis, orat, & lacrymatur, ut divinam sibi conciliet misericordiam. Qui verò fideliter ministrando, consulendo, & prædicando Domini sui lucra studiosè quæsit, *Dormiet ad vesperam in semitis Dedanim*, ut idem scribit (a) Propheta, quia cœlesti desiderio fulgens supernæ contemplationis arcem commodis dumtaxat, & opportunis horis conscendit, dormitque in semitis Dedanim, id est judiciorum, ut D. Hieronymus (b) interpretatur, quia cooperante gratia de indulgentia præsumens jam non laborat in gemitu suo sub timore judicii, sed

y. Job. 7. 4. z. Isaiæ 17. 14; & Isaiæ 21. 13, ac 15. b D. Hieron. Cant. 2. 7.



proficiens in melius, Deique gloriam cum ineffabili gaudio contemplans lætus sedet, vacuus dormit, quiescit securus, prohibente Domino, & contestante, ne quis dormientem præter ejus voluntatem excitare præsumat. De primis, id est incipientibus, & adhuc gementibus sub pondere diei, & æstus scriptum est, (c) *Venit manè, venit nox*: nam matutinam gratiæ illustrationem statim sequitur horribilis nox, ululatus, & plandus magnus, timor, & tremor, ac incessabilis gemitus pro remissione peccatorum obtinenda; fluctuante nimirum conscientia inter spem, & timorem, donec verbo Domini tenebræ, quæ sunt super faciem abyssi, plenioris luminis illustratione dissipentur. De secundis, qui jam pulso timore singulariter in spe constituti dormiunt in pace, mysticè intelligo, quod in mundi creatione Moyses sæpius repetit, Factum est vespere, & mane. Illis post mane sequitur nox: istis post vespere sequitur mane, nec ulla fit mentio noctis. Ut enim subtiliter notat sacræ purpuræ insigne ornamentum (d) Petrus Damiani, Vesper ipsa boni operis est perfectio, mane verò lux mentis. Nam cum bonum opus pervenit ad perfectionem, tunc in operantis mente lux gratiæ spiritualis exoritur, ut dum lucidum opus foris exequitur, intrinsecus ipse gratia Spiritus illustretur. Nulla autem nox iis computatur, quoniam divina perfusi claritate amicti sunt lumine sicut vestimento.

## §. III.

*Magna esse vespertini temporis sacramenta. Notantur  
quædam de epistolis laureatis, Pacis encomium,  
& ad eam exhortatio.*

I. **S**ed quorsum hæc tam multa, tamque conqui-  
sitè? Nempè ut susceptam de vesperis tractatio-  
nem symbolicis explicationibus illustrem clarius exe-

c Psalm. 21. 12. d Petr. Damian. epist. 5. libro. 2.



quamur. Quis enim hac hora non solito ferventior in Dei laudibus invenitur, quæ tot mysteriis insignis habetur, tot sacramentis nobilitatur? Eleganter ad hoc hortatur omnes (a) Ambrosius: Cum vespera diem claudit; Deo debemus per Psalterium laudem dicere, & gloriam ejus modulata suavitate concinere, quod operum nostrorum consummato certamine veluti victores requiem mereamur, & laboris quædam palma sit soporis oblivio. Omitto pleraque sacramenta, quibus hæc hora illustratur. Omitto inquam, quod vespertinum officium diurni finis, diurnæ & alternæ lucis occasus est: atque idem seculi hujus interitum, vitæque nostræ finem demonstrat, ut (b) Hieronymus Presbyter, Salonius Episcopus, Olympiodorus, & Cæsarius luculenter ostendunt. Omitto quod in umbra veteris testamenti vespertinum sacrificium quotidie offerebatur. Omitto quod ipse Dominus gentem suam à jugo ferreo Ægyptiæ servitutis solemnè strage primogenitorum liberaturus, Agnum sine macula ab universa multitudine filiorum Israël ad vesperam immolari præcepit. Cujus vespertini sacrificii nos mysticam exprimentes intelligentiam cantamus quotidie cum (c) Psalmographo, *Dirigatur Domine oratio mea sicut incensum in conspectu tuo, elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.* Illud quoque commendat vesperarum dignitatem, quod in sacra Genesis historia legimus. Noë vir justus atque perfectus scire cupiens post cataclysmum an tellus jam sicca, & detecta egressionem è tetro carcere permetteret, columbam emisit exploratricem. At illa, ait (d) sacer textus, *venit ad eum ad Vesperam portans ramum olivæ viventibus foliis in ore suo.*

(e) Ergo emissa semel vitali è sede columba  
Nil referens certi, rursus dimissa reportat  
Pacifera frugis parvum libamen olivæ.

a Ambros. c. 2. in fine com. in Malach. b Hieron. Salon. Olimp. ad cap. 1. Eccles. Cæsar. in f. dial. 1. c Psalm. 140. d Gen. 8. 11. e Claud. Mar. Victor libro 2. com. in Gen.



Consules, & Imperatores Romani post debellatos Imperii hostes literas laureatas ad Senatum mittebant triumphalis victoriæ nuncias, ut solus epistolæ aspectus non nisi prospera, & felicia indicaret. Narrat id Romanæ historiæ (f) princeps, eundemque morem recensent Julius Capitolinus, Ælius Lampridius, Cornelius Tacitus, & ex recentioribus Alexander ab Alexandro. Deus verò pro epistola columbam misit oleæ virentis ramulo insignitam, è cujus aspectu statim vir sapientissimus intelligeret magnam illam aquarum confluentiam imminutam, pristinamque terris faciem redditam esse. Explicat elegantissimè totius mysterii seriem (g) Ambrosius libro de Noë. Volat autem columba, dum dies est; ingruentibus tenebris ad justum revertitur, quia justitia, & pax in tenebrosis iniquorum pectoribus quiescere nequaquam possunt; nisi diluvia passionum omnimodis defuerint. Emiserat Noë corvum avem rapacem, & symbolum habentem cum divina justitia, & cum vespere severitatis. Nam apud Hebræos vespere dicitur *Hèreb*, corvus *Hòreb*, jisdem literis puncto dumtaxat immutato. Ibat ille, & non revertebatur quasi gaudens in executione justitiæ, donec cessarunt aquæ, & datus est locus misericordiæ, & emissâ columba decerptum ex oliva furculum indicem pacis ad vesperam deportavit.

II. Monemur hic saluberrimo consilio (h) Apostolicum in omnibus sequi mandatum, omnino præcaventes ne *sol occidat super iracundiam nostram*. Sic veræ columbæ erimus dorso aureo, pennisque deargentatis fulgentes: sic germen virentis olivæ ore nostro portabimus ad vesperam, si sole ad occasum appropinquante pacem loquamur cum proximo nostro pacem cum nobis ipsis, & pacem habeamus ad Deum: sic delectabimur in multitudine pacis, & pacis non erit finis. Quod splen-

f T. iiv. lib. 5. dec. 1. Jul. Capit. in Maximino. Lamprid. in Alex. Severo. Tacit. in vita Agric. Alex. ab Alex. diet. gentilium l. 1. c. 27. g Ambros. bro de Noë c. 19. h Ad Ephes. 4. 26.



dor in igne, quod serenitas in aëre, aquod trāquilitas in mari, quod amœnitas in terra, id pax in corde. Ipsa enim est, ait (i) Magnus Leo, quæ parit filios Dei nutrix dilectionis & genitrix unitatis, requies beatorū & æternitatis habitaculum, cujus hoc opus proprium & speciale beneficium est, ut jungat Deo quos secernit de mundo. Age verò, scribit (k) Dionysius Areopagita dictus Theosophus, ut testatur Hilduinus: Age verò divinam, conciliandique principem pacem pace dignis laudibus ornemus. Ea enim est, quæ omnia conjungit, atque inter omnia concordiam, connexionemque & gignit, & absolvit. Itaque eam omnia expetunt, quod dividuam ipsorum multitudinem ad totam conjunctionem traducat, intestinumque bellum hujus universitatis ad ejusdem generis domicilium conjungit. Hæc & alia plura diffusè, & abstrusè de pace Dionysius. Eandem multipliciter commendat vir eximius (l) Potho Prumiensis libro primo de statu Domus Dei, atque inter cætera hæc habet. Pactum pacis est, quo Deus in Christo mundum sibi reconciliavit. Ingrediens quippè mundum Salvator, pacem nobis per Angelos annunciavit. Egrediens de mundo, testamentum pacis fidelibus suis reliquit, dicens Apostolis, & in Apostolis nobis: (m) *Pacem meam do vobis. pacem relinquo vobis.* Missis etiam in mundum prædicatoribus præcepit. (n) *In quamcumque domum intraveritis, primum dicite: Pax huic domui: quod si ibi fuerit filius pacis, requiescet super eum pax vestra.* Qui ergo sunt filii pacis, hi per gratiam pacis habitant in unum. O beata pax, ô jucunda tranquillitas! Tu perfectio sanctitatis es, tu justitiæ regula, tu magistra doctrinæ, tu morum custodia, tu puræ mentis indicium, ac omnium desideriorum amplissima plenitudo. Custodienda igitur præ omnibus virtutibus pax est, ait (o) Petrus Chrysologus, quoniam Deus semper in pace est.

i Leo ser. 6. de Nat. k Dionys. Areopag. c. 11. de div. nom. Hilduin. in Areopagiticis. l. Potho Prum. libro 1. de domo Dei. m Lucæ 2, 14. Joan. 14. 27. n Luc. 10. 5. o Chrysol. term. 53.



**O** Sincera parens beatitatis,  
 Cæli delitium, Deique proles,  
 Pax terra columen, decusque morum,  
 Pax cunctis potior ducum triumphis,  
 Quos mundi colis abditos recessus?  
 Hic te sollicito requirit æstu,  
 Urbanos fugiens procul tumultus.  
 Hic inter scopulos, vagosque fluctus,  
 Spumantis pelagi latere credit.  
 Hic deserta petit loca, & per antra  
 Te quarens varias peragrat oras,  
 Qua lucens oritur, caditque Titan.  
 Hic ut te celer assequatur, aurum  
 Congestum colit, atque dignitatum  
 Regalem sibi præparat decorem.  
 Hic æmens juga scandit, & remotos  
 Perscrutatur agros: tamen superna  
 Hi pacis nequeunt bonis potiri.  
 Cur sic ergò tuum benigna Numen  
 Calans implacidum relinquis orbem?  
 Pacem sic ego sciscitabar: illa  
 Respondit. Proprio imperare cordi  
 Si nosti, tibi cognitumque Numen,  
 Possessumque meum est: sinus receptam  
 Sic me perpetuo coles amore.

## §. I V.

*Vesperarum ex novo Testamento prerogative. Vesper mundi  
 finem significat. Oratio ad Dominum, ut  
 nobiscum manere dignetur.*

**I.** **S**Ed ad novum Testamentum accedo, cujus veritas,  
 & gratia vergente mundi vespere admiranda divini



Verbi incarnatione facta est. Vesper mundierat, cum Christus venit, quia totus erat mundus in tenebris. Vesper erat, temporis scilicet plenitudo, & finis dierum, mundi senectus, & ultima ætas, ut Prophetæ futurorum præscii prænunderunt. Vesper erat omnibus, quos immanium delictorum squallor, quos diræ mortis tenebrosus horror urgebat. Porro per vesperam ultimam mundi pereuntis ætatem intelligi, qua *Verbum caro factum est*, testes sunt, ut alios præmittam, (a) Origenes, & Augustinus. Nos sumus in quos devenerunt fines seculorum. Nos senescentis ævi postrema proles veteris abolitionem legis, novæ vidimus promulgationem. Vitiorum agmina ab incarnato Verbo expulsa, virtutes vidimus revocatas. Nobis æternæ beatitudinis ostium reclusurus æternus Dei filius Augusto Virginis thalamo inclusus est. Factus est mortalis Deus, ut nos faceret immortales. Verbum enim in Christo passum fuisse dicitur non simpliciter, sed ut loquitur (b) Rusticus Cardinalis, propter unionem propriificans ea quæ sunt passibilis naturæ per suificationem dispensativam: quod nos dicimus per Idiomatum communicationem. Quis non tantæ dignationis excessum dignis excipiat laudibus, digno colat affectu, digna gratiarum actione prosequatur? Vesper rursum erat, cum transiturus de hoc mundo ad Patrem instructa legali cœna agnum comedit cum lactucis agrestibus, ipse Agnus occisus ab origine mundi acerbissimæ suæ passionis amaritudinē præfigurans. Post hæc surgens à cœna immundos discipulorum pedes lavit, & terlit: tum regressus ad mensam vivifica instituit pretiosissimi sui corporis & sanguinis sacramenta. O cœnam admirandam! ô gratiam superexcellentem! Idem Dominus conviva est & convivium; cibans & cibus; offerens & oblatio; victima sacerdotii sui, & suæ vi-

a Orig. hom. 7. in Exod. Augustinus ser. 75. de temp. b Rusticus libro contra Acephalos.



animæ sacerdos: Manducat homo panem Angelorum, qui jumentis insipientibus comparatus, fœnum ut bos comedere dignus erat. Cibum percipit vitæ, qui de cœlo descendit, cibum omnis suavitatis, sanctorum delicias, ferculum immortalitatis. Vinum bibit supercæleste, vinum germinans virgines, & aridas sitibundæ animæ fauces potu saliente in vitam æternam refocillat. In loco pascuæ, in loco uberi collocatus flumina mellis, fontes lactis, liquorem balsami fugit, torrente voluptatis potatur, & ab uberrimis cœlestis ambrosiæ inundationibus inebriatur. O cœleste convivium! ô suavissimam refectionem! ô amoris excessum! Hac ratione unus spiritus efficitur. Sponsa cum Sponso, Ecclesia cum Christo, anima cum Deo. Hac inquam ratione devotus animus deliciatur, totus spiritualis evadit, omnem concupiscentiæ nebulam evaporat, tantique amoris incendio succensus hominem comburit in homine, & in abscondito faciei Domini gloriatur. Tantam verò mysteriorum profunditatem vespertino tempore in vespere suæ passionis operatus est Dominus, ut nos etiam in vespertinæ synaxis celebratione memoriam abundantiæ suavitatis ejus eruçtemus. Propterea, ait (c) Origenes, in mundi vespera passus est Dominus, ut tu semper manduces de carnibus Verbi, quia semper in vespera es, usquequo veniat manè. Et si in hac vespera sollicitus fueris, & in fletu, ac jejuniis, atque omni labore justitiæ vitam duxeris, poteris & tu dicere: *Ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia.* Lætaberis enim mane, id est in seculo futuro, si in hoc seculo fructum justitiæ in fletu, & labore collegeris.

II. Est hæc materia, quæ ducere diem possit, si cuncta horæ hujus mysteria recensere voluero. Vesper enim erat, cum è cruce depositus, & afflictissimæ ma-

c Origen. hom. 10. in Gen.



tris sinu exceptus dolorem ipsius innovavit, cum Angelipacis ad obsequium Reginæ circumstantes amarè flebant. Vesper erat, cum post triumphalem resurrectionem duobus discipulis euntibus in castellum Emaüs in habitu peregrini facundum se comitem adjunxit, ut corda propè desperantia mutua confabulatione ad spei constantiam revocaret. Sentiebant illi in scripturarum explicatione erumpentem ignem, qui per ossa diffusus totas animæ medullas ardentibus scintillis depascebat. Rursum per Vesperam finis mundi intelligitur, sicut dicit (*d*) Chrysologus; Vesper est cum finitur dies seculi, mundus à luce temporum cum declinat. Hæc est vespera, qua reddet Dominus unicuique juxta opera sua: in cuius rei typum duo Angeli impias civitates naturæ jura violantes devastante flamma consumpturi venerunt ad eas vespere, ut ipsa hora visitationis (quod (*e*) Abbas Tuitiensis notavit) tristissimæ peccatorum causæ conveniret. Hæc est vespera, qua durissima Hebræorum corda convertentur ad Dominum, & qui cœlestis doctrinæ pabulum tanquam cibum levissimum nauseabant, divini verbi famem patientur ut canes. Tunc multi fideles adorabunt bestiam, & dulcissimum Christi nomen saxo duriores abnegabunt, sicut scriptum est, (*f*) *Lupus ad vespeream vastavit eos*; & qui manè florebant, vespere decident, indurabuntur, & arescent. Hæc est vespera, de qua scriptum est, (*g*) *Ad vespeream demorabitur fletus*, hoc est de peccatoribus: nam de justis (*h*) Sophonias Propheta dicit, *Ad vespeream requiescent*. Est quoque vespera finis vitæ, ut sanctus (*i*) Abbas Rievallensis testatur, atque ejus item symbolicè exprimit casum qui post opera lucis opera inchoat tenebrarum, cujus sunt novissima pejora prioribus. Hastenebras, hunc occasum avertat à nobis Dominus, qui si nobiscum fuerit, etiam ves-

*d* Chrysol. serm. 18. *e* Rup. Abb. libro 6, in Gen. cap. 6. *f* Jerem. 5. 6.  
*g* Psalm. 29. *h* Sophon. 2. 7. *i* Ælredus serm. de adventu Domini.



pere tenebris carebimus, & nox sicut dies illuminabitur.

III. Dicamus igitur cum discipulis illis, quorum cor ardens erat in via: *Mane nobiscum Domine*, mane nobiscum, quoniam advesperascit. Jam vespera mater noctis tenebras parturit, jam nos tristitia confundit, desperatio submergit, intraverunt aquæ usque ad animam, & non est substantia: jam mentes nostras horrenda concutit tempestas, jam frigus iniquitatis nos opprimit, glacies immunditiæ supercrefcit, jam sauciata conscientia terribilem iudicii sententiam pertimescit. Mane nobiscum, clementissime Domine, quoniam sine te nihil possumus, nihil sumus. Tu solatium nostrum, tu refugium, & virtus, tu es turris fortitudinis à facie inimici. Omnes occupat nox perfidia, deficit lux veritatis, pravalent scelera, refrigescit charitas; ad te autem sunt oculi nostri, ne pereamus. Mane nobiscum, ne tenebræ nos comprehendant, & non extinguatur in nocte lucerna lucens & ardens, quæ lucet nobis in loco isto caliginoso. Instat finis vitæ, diei vespera, eripe nos de potestate tenebrarum, & ne declines in ira à servis tuis, quia si nobiscum fueris, in medio umbræ mortis non timebimus mala, sed gratiæ tuæ fulgoribus coruscantes vitæ splendoribus illustrabimur in ipsa regione morientium. Bonum est tecum esse, Jesu dulcissime, mane nobiscum, & ne recedas à nobis: ostende nobis faciem tuam, & salvi erimus. Ecce longiores factæ sunt umbræ vesperi, imminet nox obscurissima, in qua nemo potest operari, mane nobiscum, & claude ostium à foris, donec pertranseant tenebræ, & iterum lux oriatur, & nobis ostium aperias, ostium fidei, & amoris; ostium contra ostium, quod in montis ædificio Ezechieli Prophetæ monstratum est. Tu quidem habitas in excelsis, & ascendis super Cherubim, & volas super pennas ventorum, & non valent servi tui invenire locum tuum, nisi tu descendens non graveris venire ad nos;



vel certè pertrahas ad te quærentes te, sicut pollicitus es dicens, *Omnia traham ad meipsum; & ecce vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.* Memento igitur verbi tui, in quo nobis spem dedisti, & mane nobiscum in vespera vitæ hujus, ut adveniente horribili mortis nocte educas nos de carcere isto ad confitendum nomini tuo, tecumque perducas in admirabilem domum tuam, in qua nullæ sunt tenebræ, nulla mœstitia, sed lux perpetua, verum gaudium, & exultatio sempiterna. Ibi narrabimus quæ gesta sunt in via, quomodo cognovimus te in fractione panis. Ibi lætabimur in te, & cantabimus laudes tuas sine intermissione. Ibi sedebimus tecum in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, in requie opulenta.

§. V.

*Quid sit Vesper, & quæ ejus etymologia. Qua hora vespertinum officium persolveri debeat. Notantur quadam de Lucernario, & hora lucernari. Mores nostros ab antiquis multum distare.*

I. **I**psum nomen Vesperum à Græcis duxit originem: Inam ut testantur (a) Macrobius, & Isidorus, ab Hespero stella occidentali Vesper dicitur. Hæc una errantium est, de qua (b) Plinius, Infrà solem, ait ambit ingens sidus appellatum Veneris, alterno meatu vagum, ipsisque cognominibus æmulum Solis, & Lunæ: præveniens quippè, & ante matutinum exoriens Luciferi nomen accipit, ut sol alter diem maturans: contra ab occasu refulgens nominatur vesper, ut prorogans lucem, vicemque lunæ reddens. Notat Suidas verbo Ἑσπερος ὁ καλλιπτος. Primo Parmenidem deprehendisse eundem esse vesperum, & Luciferum, quod alii Pythagoræ tribuunt. De qua re sic canit Georgius (c) Pisides in Cosmurgia.

a Macrobius, l. 1. sat. 3. Isidorus, s. orig. c. 31. b Plin. lib. 2. cap. 3. c Pisid. v. 249.



*Quis unum, & idem sidus acri lumine  
 Modo Phosphorum modo Vesperum si perspicit,  
 Hoc nesciat binorum opificem cursum  
 Lucis Prophetam, noctis esse nuntium?*

Laudant Vesperum (*d*) Callimachus in hymnis. Quintus Calaber in Paralipomenis, & Moschus in Idylliis. A Musæo Βαθυσκος ἀστὴρ stella umbrosa, ab Apollonio in Argonauticis ἀυλίων ἀστὴρ caularum stella nuncupatur. A Calurnio Noctifer vocatur his versibus,

*Sed jam sera dies cadit, & jam sole fugato  
 Frigidus æstivas impellit Noctifer umbras.*

Itemque à (*e*) Catullo in carmine nuptiali, ait enim,

*Nimirum Eoos ostendit Noctifer ignes.*

Scholiastes Euripidis Vesperum dictum arbitratur, quod omnia ferat quæcunque disperdit Aurora. Consentit huic (*f*) etymologia Sappho Poëtria apud Demetrium Phalereum his verbis; Ἐσπερε πάντα φέρεις, φέρεις δῖνον, φέρεις αἶγα, φέρεις ματέει παῖδα. Vesper omnia fers, fers vinum, fers capram, fers matri filiam. Hoc idem sidus multi Venerem appellant apud (*g*) Julium Hyginum, quibus apud Plotinum adstipulantur Platonici: Plautus Vesperuginem vocat. Docet autem D. Hieronymus Judæos, qui usque ad vesperam jejunium protrahebant, tunc solummodo ad sumendum cibum accessisse, cum primum hæc stella appareret.

II. Quod verò spectat ad legitimum tempus hujus officii solemniter celebrandi, variant antiqui Patres. Sunt qui autument ipso noctis initio persolvendum, ideoque inter noctis officia vespervas computant, cui

*d* Callimach. hym. in Deliām v. 302. Calab. libro 5. v. 131. Mosch. Idyll. 7. Apollon. libro 4. Calurn. in fine Ecl. 5. *e* Catullus. *f* Sappho apud Demetr. libro de elocutione. *g* Jul. Hygin. circa fin. libro Astron. Plotin libro de amore Enn. 3. l. 5. c. 8. Plaut. in Amphitr. Hieron. l. 21. adv. Jovinianum.



opinionem favet (b) Baronius tomo primo Annalium. Alii verò extrema diei parte ante solis occubitum vespertinam synaxim agendam præcipiunt, quam propterea volunt ad diurnæ servitutis pensum pertinere. Stat pro priori parte (i) Isidorus, cujus sententiam repetit, & calculo suo approbat Rabanus Maurus. Stat etiam auctoritas hymni, quem Mediolanensis Ecclesia, & Ordo Cisterciensis quotidie canunt ad Vesperas, his præsertim versibus:

*Grates peracto jam die,  
E noctis exortu preces,  
Voti reos ut adjuves,  
Hymnum canentes solvimus,*

Stat denique copiosa phalanx eorum Patrum, qui vespertinum officium lucernarium, vel horam lucernarem appellat, quod tunc lucernæ ingruentibus tenebris accenderentur. (k) S. Clemens Romanus cohortem ducit. Is in Apostolicis Constitutionibus vespertinam obsecrationem, & gratiarum actionem, Francisco Turriano interpretante, Denuntiationem obsecrationis nocturnæ, & Nocturnam gratiarum actionem post incensa lumina inscripsit. Sequuntur Clementem antiquiores (l) Patres, Epiphanius, Hieronimus, Cassianus, Basilus, Cassiodorus, Socrates, Nicephorus, Auctor sermonum ad fratres in Eremo, Uranius Presbyter, & alii multi apud Marcellum Francolinum, qui lucernarium, horam lucernarem, psalmosque lucernales expressè commemorant. Hi omnes vespertinas preces nocturno tempori assignant. Non minorem tamen auctoritatem habent, qui à tenebris vindicant, & sole adhuc super finitorem fulgente celebrandas

b Baron. to. 1. an. 51. i Isidor. de Eccles. off. lib. 1. cap. 20. Raban. lib. 2. de instit. cleric. c. 7. k Clem. Rom. lib. 2. cap. 34. & seq. l Epiphan. l. 3. adv. her. in f. Hieron. ep. 7. ad Latam. & in 2. expos. ps. 119. Cassian. lib. 3. c. 3. Basil. de Spiritu sancto cap. 29. Cassiod. in Trip. lib. 9. cap. 38. Socrat. l. 5. hist. c. 21. Niceph. l. 12. c. 34. Ad frat. in Erem. ser. 1. Utan. in vita S. Paulini. Francolin. c. 17.



esse contendunt. Satis superque pro innumeris aliis mihi est solus (*m*) Benedictus Monachorum Pater, & legislator, qui de Vesperis hæc in regula sancivit. In Quadragesima ad vesperam reficiant. Ipsa tamen vespera sic agatur, ut lumine lucernæ non indigeant reficientes. Sed & omni tempore sive cœnæ, sive refectiois, hora sic temperetur, ut cum luce omnia fiant. Sic præcepit vir beatus, lucis amicus, discretionis exemplar, ut cum luce diei omnia consumantur, nempe ut monachi nocturnæ quieti quantum naturæ sat est tribuentes ad nocturnas vigilias alacriores surgant: tum etiam ut completorio hora diei postrema relinquatur. Et ne quis putet solos esse monachos, qui diurnam Vesperarum celebrationem propugnent, alium testem profero virum doctum, & gravem (*n*) Amalarium Fortunatum. Is tametsi lib. 4. de Ecclesiasticis officiis, Isidoro, quem supra citavimus, consentire videatur; libro tamen de ordine Antiphonarii, quasi Palinodiam canens, Nos, inquit, sæpissimè solemus vespertinale officium ante solis occubitum celebrare. Notat autem (*o*) Francolinus vespertinum tempus statim post Nonam incipere. Constat ex hymno ipsius Nonæ, quo precamur, Largire clarum vespere. Constat præterea, quia licet vespera in solis occasu propriè intelligatur, nihilominus totam quartam, & ultimam diei partem denominat, quæ post Nonam incipit, & in solis occubitu terminatur. Quia verò ultima diei hora Completorio assignatur, duæ tantum horæ Vesperis relicte sunt, decima scilicet, & undecima, ac proinde in fine undecimæ Vespertinæ synaxis legitimum tempus erit, ut (*p*) Francolinus, Turrecremata, Joannes Belet, & alii sapienter observarunt.

III. Nostris verò temporibus hæc horarum distin-

*m* Bened. reg. c. 41. *n* Amal. lib. 4. cap. 7. & de ord. Antiph. cap. 6. Francolin. c. 19. & 20. *p* Francol. ibidem. Turrecrem. tract. 73. in reg. 5. Ben. Belet, cap. 26. sui Rationalis.



Etio haudquaquam in usu est. Nam Vesperæ in Quadagesima circa meridiem, aliis temporibus circa horam nonam persolvi solent. Rectè (g) Pelagius Papa. Defectus nostrorum temporum, quibus non solum merita, sed ipsa hominum corpora defecerunt, districtio- nis illius non patitur manere censuram. Item (r) Smaragdus Abbas, Modò apud nos jam aliter, atque aliter habetur. Quantò enim ferotini à primitivis, tantò longius vitæ merito ab antiquis distamus Patribus. Illi enim erant spiritu ferventes, Domino servientes: nos autem tepidi, & nauseam facientes, sumus tamen in misericordia Domini sperantes. (f) Potho quoque Prumiensis, In ordine, inquit, Monastico, qui honestis studiis, & laudabilibus institutis aliquando præminebat, nostris jam diebus color optimus Ecclesiasticæ gravitatis mutatus esse videtur, superinducto quodam fuce levitatis. Ecce enim vita Monastica, quæ erat columna, & firmamentum Religionis, in qua videlicet vigit disciplinæ censura, morum gravitas, maturitas consiliorum, auctoritatis pondus, antiquitatis insigne, in Ecclesiasticis Officiis repentinis visa est novitatibus acquiescere, & quadam juvenili passa est decolorari levitate. Numquid Patribus doctiores, aut devotiores sumus? Superba mente præsumimus quicquid ipsorum in talibus prudentia præterivit. Hæc Potho, qui vixit ante annos quingentos: Quod si Monasticæ institutionis fervorem jam suis diebus refrixisse viri summi & antiqui conqueruntur; quid nobis infelicibus vix nudum Monachi nomen habentibus post tot annorum centurias dicendum erit? Heu quantum recessimus à semitis antiquis, quas posuerunt Patres nostri! Heu quam tetra vitiorum fuligine obscuratum est aurum, mutatus est color optimus!

g C. Fraternitatis dist. 34, r Smaragd. in reg. S. Bened. c. 20. ff Potho in fin. l. 3. de domo Dei.



*Nona etas agitur, pejoraque secula ferri  
Temporibus, quorum sceleri non invenit ipsa  
Nomen, & à nullo posuit natura metallo.*

Hæc (t) Satyrici objurgatio quàm verè convenit ætati nostræ! Sed nunquid desperandum? Absit. Ecce enim non est abbreviata manus Domini, ut salvare nequeat: neque aggravata est auris ejus, ut non exaudiat. Verumtamen iniquitates nostræ diviserunt inter nos, & Deum nostrum: & peccata nostra averterunt faciem ejus à nobis, ne exaudiret. Propterea fufis lacrymis indulgentiam Domini postulemus, ne caliginosa scelerum nox nos incautos apprehendat. Hora undecima est, ait S. (u) Zeno, conclusa sunt diei tempora, curramus omnes, festinemus, ne nox adsit, ne hora prætereat, ne nox mortis insistat. Beatus quidem qui à manè usque in noctem laborans paratum denarium tanquam debitum postulat. Sed quia bonus est Dominus, quia misericors est, speremus in eum, ut undecimæ licet horæ operarii laboris diurni denarium consequamur.

## CAPUT XI.

## DE COMPLETORIO.

## § I.

*Completoriam cur sic dictum. Quare à lectione inchoetur. Ostensum contra quosdam Sanctum Benedictum primum Completorii institutorem fuisse.*

1. **S**eptem divinis Officiis pro viribus ingenii mei, quod sentio quam sit exiguum, Domino opitulante commemoratis, remanet octavum, quod Com-

† Juvenal. Sat. 13. † Zeno in sup. serm. de Psalm. 128.